

Svoboda

Události se v našem světě (v našem Vesmíru) dějí tak, že do určitého okruhu spádu setrvačností (jakési obdoby sesunu kamení nebo laviny sněhu, proudu či toku nějaké kapaliny nebo žhavé lávy apod.) ,zasáhnou' buď jiné setrvačnosti odjinud (např. nějaká překážka, která na čas sesun nebo proud zastaví nebo usměrní jinam), a pak jde jen o setkání a kombinaci setrvačností různých okruhů; anebo je možný i ,zásah' ne už jiné setrvačnosti, nýbrž nějaké akce resp. aktivity (celé série akcí), které jsou podniknuty a nějak integrovány určitým subjektem. Setrvačnosti, jak už samo jméno naznačuje, žádnou svobodou nedisponují; o „svobodě“ lze uvažovat jen u subjektů – a běžně se o svobodě mluví jen v případě subjektů lidských, tedy v případě člověka. To je ovšem jen otázka terminologie: pokud jde o subjekty nižší než lidské, ba dokonce i o ty nejnižší, stále má smysl mluvit ne-li o „svobodě“ (když nám to vadí), tedy aspoň o „kontingenci“. Mohli bychom tedy s ohledem na běžné chápání vymezit „svobodu“ jako „uvědoměnou kontingenci“. Někaká „ryzí setrvačnost“ prostě neexistuje; existují jednotlivé kauzální (setrvačnostní) řetězce, ale i ty jen pod tou podmínkou (za toho předpokladu), že v nich anebo do nich nezasáhne nějaká subjektivní akce, která by se jejich setrvačné struktuře vymkla a stala by se tak zdrojem tzv. odchylky (ovšem odchylky od běžného setrvačného průběhu). Přitom tento „běžný setrvačný průběh“ nikdy není ničím samostatným a pevným, ale je vždy nesen nižšími, ale rovněž „běžnými“ aktivitami nižších subjektů. Na nejnižších a jim blízkých rovinách, na nichž jsou setrvačnosti postupně zakládány, má kontingence mnohem větší význam (i kvantitativní frekvenci; srv. princip neurčitosti), a pak je převážně omezována, zatímco znovu přichází k větším možnostem uplatnění na úrovních vyšších, zejména na úrovni předživého a živého. Na úrovni „kontingencí uvědoměných“, tedy na úrovni vědomí, se dostává svobodě nejvlastnějšího situačního prostředí, v němž může být posilována a umocňována. Vědomí svobody se tak samo stává závazkem, protože je vědomím závazku ke svobodě – a to vždycky znamená zároveň vědomí „odpovědnosti“, totiž odpovědnosti vůči nepředemětným výzvám, které volají po uskutečnění všude tam, kde se objeví nějaká kontingence (eventuelně možnost kontingence).

(Písek, 041229-3.)